

EVOLUȚIA DREPTULUI CONCURENȚEI

Viorica CĂRARE,

doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

Cornelia GORINCIOI,

doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

Competition, due to different levels of economic development, the belonging to different legal systems, the differences in political regime, the cultural diversity, is perceived differently, both by lawyers, economists, as well as by entrepreneurs and state bodies. The first attempts to regulate this field have been taken since ancient times, in the Roman Empire. Like other branches of law, with the evolution of social relations it regulates, the competition law has evolved, but there is a movement in time, specific to this branch – the evolution of economic policy, generated by the succession of economic theories.

Keywords: competition, antitrust policy, protection of competition, antitrust law.

REZUMAT

Concurența, ca urmare a nivelului diferit de dezvoltare al economiei, apartenenței la diferite sisteme de drept, diferențelor de regim politic, a diversității culturale, este percepută în mod diferit, cât de juriști, economiști, atât și de întreprinzători și organele statului. Primele încercări de reglementare a acestui domeniu au fost întreprinse încă în antichitate, în Imperiul Roman. Ca și celelalte ramuri de drept, o dată cu evoluția relațiilor sociale pe care le reglementează, dreptul concurenței a evoluat, însă specific ramurii este o altă mișcare în timp – evoluția politicii economice, generată de succesiunea teoriilor economice.

Cuvinte-cheie: concurența, politica antimonopol, protecția concurenței, drept antitrust.

Introducere. Tema abordată în acest articol reflectă consecutiv procesul apariției și evoluției fenomenului concurenței, începând de la etapa descompunerii sistemului de bresle și trecerea economiei bazate pe proprietatea privată, libera inițiativă și libera concurență. Materialul conține analiza conceptului de concurență și a reglementărilor din diferite părți ale lumii (din SUA, din diferite țări ale Europei continentale și din cadrul Uniunii Europene), demonstrând rolul diferitelor școli concurențiale, care au contribuit la dezvoltarea fenomenului concurenței și sporirea dinamismului dezvoltării economiei de piață până în zilele noastre. Este reflectată și politica reglementării relațiilor concurențiale și din cadrul UE.

Materiale utilizate și metode aplicate. Materialul este scris în baza analizei multiplelor surse normative, doctrinare și din practică, conține analize de drept comparat și unele concluzii bine argumentate. Pentru atingerea scopului propus au fost aplicate următoarele metode de cercetare științifică: comparativă, sistematizării, analiza și sinteza. S-a făcut în studiu al doctrinelor și școlilor economice, legislației naționale și internaționale în domeniul concurenței.

Rezultate obținute și discuții.

Încercări de reglementare a activității monopoliste au fost întreprinse încă în antichitate. În Imperiul Roman, pe timpul Împăratului Dioclețian (anul 301), în lupta cu speculanții monopolști, printr-un Edict, erau stabilite prețuri maxime pentru un șir de mărfuri. Pentru încălcarea acestui Edict, spre exemplu, cumpărarea întregului lot disponibil, ascunderea, crearea deficitului produselor de uzură zilnică, era prevăzută pedeapsa cu moartea [41].

Unul din primele acte antimonopol, este **Constituția despre prețuri** a împăratului roman, Zenon, anul 483. În acest document era înscris: „*Noi ordonăm, ca nici o persoană să nu îndrăznească să exercite monopol la orișicare tip de haine, la pește sau la alte mărfuri, care servesc ca alimente sau destinate pentru altă folosință*” [15, pag. 352].

O lungă perioadă de timp viața economică a fost reglată prin sistemul corporatismului și breslelor, ce beneficiau de monopol în domeniu, membrii acestora fiind considerați egali, cu excluderea concurenței.

Formarea concepției moderne a legislației antimonopol privește sec. XV-XVII, atunci când meșteșugarii individuali au încercat să se opună ordinii existente de activitate a breslelor. Astfel, în anul 1414, în Anglia, a fost examinată o cauză împotriva lui John Dayer [15, pag. 352], privind stabilirea

unei amenzi pentru încălcarea clauzelor contractuale, potrivit cărora Dayer era obligat, „*să nu folosească abilitățile sale de boianerie în limitele orașului, timp de 6 luni*”. Instanța a constatat că obligația zugravului nu are efecte juridice și a hotărât de a stabili amendă reclamantului, dar nu pârâtului.

În 1561 în Anglia a fost introdus un **sistem de acordare a licențelor pentru monopolurile (drepturile exclusive) din industrie**, similar licențelor din prezent. Acest sistem a avut ca consecință păstrarea privilegiilor și nu a încurajat inovațiile. Ulterior acest sistem a fost anulat de jurisprudența curților, care au anulat drepturile exclusive [19, pag. 8].

În 1624, după lungi dezbateri, parlamentul britanic a adoptat Statutul Monopolurilor, care interzice toate monopolurile, cu excepția celor care se referă la invenții [33].

Din secolul al XVII-lea, liberalismul devine tot mai important în economiile țărilor europene, impunând libertatea comerțului, inclusiv libertatea concurenței, în scopul producerii și furnizării de produse la cele mai bune prețuri, dar și ca instrument de politică antiinflaționistă și de dinamizare a întreprinderilor. Astfel, revoluția franceză din 1789 a legiferat principiul libertății de comerț și industrie și au fost interzise breslele. Totuși, s-a observat că liberalismul prezintă și dezavantaje, deoarece cei mai

competitivi comercianți au prevalență asupra adversarilor și pot dicta relațiile comerciale în raport cu concurența și consumatorii și ca urmare a creșterii productivității muncii se creează o suprapresiune asupra locurilor de muncă [10, pag. 11-12].

Primele acte legislative privind protecția concurenței în SUA au apărut la sfârșitul sec. XIX. Cât de paradoxal ar părea, dar SUA, bucurându-se de roadele istorice a gradului de libertate economică fără precedent, care a transformat-o în una din principalele țări ale lumii, este considerată patria dreptului concurenței. Tradițional acesta mai este numit drept antitrust [15, pag. 352]. Se consideră că **începutul istoriei politicii antimonopol este anul 1890**.

Spre deosebire de majoritatea actelor legislative adoptate în SUA, legislația antimonopol nu are proveniență europeană, aceasta este creația americanilor – în principal, de americani conservatori.

În acele timpuri, legile antimonopol nu au avut nici un fundament substanțial și nici o bază teoretico-economică. Majoritatea economiștilor din acea vreme aveau o atitudine pozitivă față de trusturi și față de alte forme de uniuni comerciale mari. Unicul element substanțial al companiei antimonopol a fost legat de separarea politicului de economie, care s-a conținut în discursul senatorului Sherman: *„Dacă nu vom răbda regele în puterea politică, nu trebuie să răbdăm regele nici în sfera producției, transportului și vânzarea oricăror bunuri de primă necesitate”* [17, pag. 53].

În acest an, 1890, Senatorul american John Sherman a prezentat în fața Congresului SUA inițiativa de a adopta un act legislativ, care ar avea drept scop contracararea tuturor posibilităților de limitare a libertății comerțului și activităților care presupun crearea monopolurilor. Acesta a învinuit trusturile în limitarea plasării pe piață a mărfurilor pentru a ridica prețurile.

Printre domeniile care se considerau monopolizate erau: producerea petrolului, zahărului, șinelor, plumbului, zincului, iutei, cărbunelui și a uleiului de bumbac. În toate domeniile enumerate, datorită faptului că în unele state americane au fost adoptate legi antimonopol, producția, între anii 1880-1890, a crescut mai repede de-

cât toată producția americană în ansamblu.

Primul trust din SUA a apărut în domeniul căilor ferate. Acest trust permitea căilor ferate să discrimineze ratele impuse și serviciile acordate consumatorilor și businessului și să distrugă potențialii concurenți. În anul 1880 trustul Standard Oil Company controla un număr esențial de piețe, incluzând piața produselor petroliere, plumbului, whisky-ului [34].

Respectiv, în 1890 a fost adoptată **Legea lui Șerman**, care este expresia intenției politice a Congresului SUA de a ridica nivelul bunăstării populației și de a păstra posibilitatea persoanelor fizice și juridice de a concura. Principala lozincă a reglementării politicii antimonopol a fost **motto-ul „protecția concurenței, dar nu a concurenților”**. Legea lui Sherman a codificat dreptul comun în materia concurenței [16].

Legea lui Sherman a fost adoptată după câteva zeci de ani după publicarea lucrării lui Marks – „Capital” (an. 1869) [17, pag. 98] și cca după 20 de ani, de când neoclasicii economiști au formulat primele răspunsuri patetice la această lucrare. Analiza discuțiilor arată că primii susținători ai legislației antimonopol în congresul SUA s-au temut de prezicerile lui Marks despre faptul că capitalismul, care a obținut posibilitatea de a acționa în baza propriilor mecanisme, va duce la concentrarea pe scară largă a bogăției, monopol, exploatare și criză.

Totodată, un impuls pentru adoptarea acestui act a fost și faptul că până la sfârșitul sec. XIX, americanii, în general, au asociat partea negativă a dominației monopolurilor cu puterea statului în economie. Ei considerau că activitatea majorității monopolurilor este dăunătoare, deoarece acestea au fost create și cu ele a manipulat atotputernicul stat.

Acest act a proclamat ca și infrațiuni constituirea monopolului, limitarea comerțului, crearea uniunii de întreprinderi și conspirația în aceste scopuri, acordând dreptul conducerii federale și victimei de a cere inițierea unei cauze împotriva celor care săvârșesc asemenea fapte. Alături de amendă, actul mai prevedea și pedeapsă penală sub formă de privațiune de libertate până la 10 ani pentru încheierea acordurilor anticoncurențiale [35].

În anul 1911, la examinarea cauzei

Standard Oil Company din New Jersey, SUA, instanța a statuat că legea trebuie să se ocupe de urmările prejudicioase ale monopolurilor, dar nu pur și simplu, de existența de facto a acestora. Astfel, treptat jurisprudența americană a găsit modalitatea da a face mai flexibilă regula interzicerii monopolurilor. Prin urmare, jurisprudența americană deosebește deja monopoluri legale și ilegale.

În 1914 a fost adoptată **Legea Comisiei Federale a Comerțului** [5] și **Legea antitrust a lui Clayton** [6], care au stabilit limitări la: discriminarea de prețuri; încheierea contractelor „cauzale”; crearea holdingurilor; participarea în administrațiile și consiliile directorilor din cadrul companiilor concurente a acelorași persoane, etc.

Legea lui Clayton a fost adoptată pentru a completa Legea lui Sherman. Astfel, au fost reglementate categorii specifice de comportament abuziv, cum sunt: discriminarea prețurilor (art. 2), încheierea contractelor exclusive (art. 3), fuziunile care diminuează substanțial concurența (art. 7) [1].

Aceste legi și în ziua de astăzi constituie fundamentul politicii antitrust a SUA.

În 1936 a fost adoptată **Legea privind antidiscriminarea prețurilor** [7] (Robinson-Patman Act), care interzice practicile anticompetitive de către producători, în special discriminarea prețurilor. A fost elaborată ca să protejeze micile magazine, care vând cu amănuntul, împotriva competiției lanțurilor de magazine prin fixarea unui preț minim pentru produsele vândute cu amănuntul. Legea a izvorât din practicile în care lanțurilor de magazine le era permis să achiziționeze produse la prețuri mai mici decât alți vânzători cu amănuntul. Un amendament al Actului antitrust a lui Clayton, pentru prima dată prevenea discriminarea neloială a prețurilor, prin solicitarea ca vânzătorul să ofere aceleași prețuri către consumator la prețul pieței. Actul prevedea penalități pentru încălcări, dar conținea și o excepție specifică pentru asociațiile cooperative [36].

În temeiul acestei Legi, în interpretarea Curții Supreme, în cadrul examinării cauzei Morton Salt din 1948, drept încălcare au fost considerate reducerile la loturile mari de mărfuri care prejudiciază concurența. Curtea a decis că se consideră „infrațiune”

când un mare cumpărător are prioritate concurențială în raport cu cumpărătorii mici, doar din cauza că cumpărătorul mare are posibilitatea să achiziționeze un lot mare de mărfuri.

În 1950 a fost adoptată **Legea lui Celler-Kefauver** [37] care a reformulat și consolidat Legea lui Clayton. Acest act a fost adoptat ca să acopere lacunele privind achiziționarea activelor și achizițiile în care sunt implicate întreprinderile ce nu sunt concurenți direcți. În timp ce Legea lui Clayton interzicea achiziționarea stocurilor de produse care aveau ca consecință reducerea concurenței, oamenii de afaceri descăleceți au găsit modalități de a evita prevederile Legii lui Clayton prin simpla cumpărare a acțiunilor concurenților. Legea lui Celler-Kefauver interzicea această practică dacă concurența era redusă ca rezultat al achiziționării acțiunilor. Câteodată, când ne referim la actul anticoncentrării, Actul Celler-Kefauver a oferit guvernului posibilitatea de a preveni fuziunile pe verticală și conglomeratul de fuziuni care ar putea limita concurența.

Ulterior, în 1976, a fost adoptată **Legea Hart-Scott-Rodino** [8], care a dezvoltat prevederile actului anterior. În temeiul Legii din 1976, orișicare întreprindere pentru a fuziona cu o altă întreprindere sau pentru a achiziționa o altă întreprindere, este necesară obținerea permisiunii respective din partea statului [38].

Toate actele antitrust și procesele de judecată născute de acestea se fundamentează pe faptul că, acțiunile orișicărui lider de pe piață orientate împotriva concurenței sunt ilegale. Actele legislative adoptate în acest sens nu reglementează indicatori concreți și stricți sau încălcări concrete. Din contra, sunt statuate doar norme de principiu, generale pentru a permite instanțelor să judece echitabil și să analizeze corespunzător relațiilor comerciale dinamice.

Interpretarea acestor acte se realizează nu doar prin prisma interesului consumatorului, dar și al concurenților. Astfel, este reprezentativă cauza Alcoa [39], 1945 (companie americană care se ocupă cu aluminiul). Această companie, dezvoltând noi tehnologii de obținere și prelucrare a minereurilor, a obținut și a vândut aluminiu de calitate mai superioară și mai durabil la preț ieftin. Dacă în 1888, prețul unui funt de aluminiu

constitua 8 dolari, atunci în 1930 prețul a scăzut până la 20 cenți. Cu toate acestea, Alcoa a fost pedepsită în 1945 pentru monopol.

Cu toate acestea, există un șir de opozanți (doctrinari) ai legilor antimonopol, calificându-le ca imorale, împotriva eficacității, împotriva principiilor comerțului, răzbunătoare pe întreprinderile de succes, etc. Reprezentativ este cazul Du Pont. Aceasta este una din cele mai mari corporații de cercetare industrială din istoria capitalismului și cea mai importantă victimă a legilor antimonopol [17]. Cercetătorii din cadrul acestei companii au creat produse revoluționare ca: celofanul, neopren (cauciuc sintetic), nailon ș.a. Managerii Du Pont au dezvoltat multe strategii de afaceri și metode de organizare a afacerii (cum ar fi pregătirea și păstrarea oamenilor de știință talentați; aceasta a acordat burse universitare, a organizat stagii de vară, a atras absolvenții; a creat un sistem de promovare, premie; a dezvoltat o metodă de coordonare a abilităților oamenilor de știință, care activează pe diferite sectoare, etc.). Însă, urmare a multor dezbateri, examinări instanța nu a găsit încălcarea concurenței în această cauză pe piața ambalajelor flexibile, deoarece celofanul avea destui substituenți la acea vreme.

Trecând în revistă cele mai importante acte antitrust adoptate la nivelul SUA, nu putem să nu facem referire și la teoriile economice. Conținutul conceptului de concurență la etape diferite de dezvoltare, a fost definit diferit, fiind influențat mai mult sau mai puțin de teoriile economice și, ca urmare, fiind recepționat în mod variabil de sistemele juridice [9, pag. 335].

Fundamentul conceptual al legislației americane antitrust a fost pus de cunoscutul economist-conservator, fondatorul Școlii economice de la Chicago, **Frank Knight**. Lucrarea teoretică despre concurență a lui Knight, mai mult decât orice, a oferit o putere nelimitată fără precedent legislației antimonopol. Modelul ideal, pe care teoria economică l-a atribuit legislației antimonopol, este doctrina concurenței perfecte, formulată de Knight. Acesta a caracterizat concurența perfectă astfel: toți factorii de producție sunt schimbători și fracționați; pe fiecare piață relevantă sunt un număr nedefinit de cumpărători și vânzători, care nu sunt

atașați sentimental de un anumit vânzător sau cumpărător; toate companiile concurente produc și lansează pe piață aceleași genuri de produse și nici o companie de producere nu utilizează inovația [17, pag. 496].

Politicile de concurență ale SUA între anii 1950-1970 au fost influențate de **școala structuralistă de la Harvard**. Conform abordării Școlii de la Harvard, activitatea unor anumite industrii era percepută ca fiind dependentă de conduita companiilor, care la rândul lor erau dependente de structura pieței industriei cercetate. Acest fenomen a devenit cunoscut prin paradigma „structură – conduită - performanță”, care accentuează că structura pieței determină strategiile comerciale ale întreprinderilor și, prin aceasta, nivelul de performanță economică.

Viziunea originală a Școlii de la Harvard, o constituia afirmația că puterea de piață este dăunătoare în sine, și de aceea trebuie considerată ilegală. Analiza se axa mai degrabă pe structura pieței decât pe conduita de afaceri drept sursă de performanță economică adversă.

Ideea de referință a școlii nu era prea departe de idealul concurenței perfecte, și anume, fiecare întreprindere, diluată într-o structură de piață fragmentată, are o putere de piață zero. Noul credo „*small is beautiful*” contrasta astfel cu cea din perioada anterioară [21, pag. 54].

O transformare destul de radicală a marcat perioada următoare. Ea se explică cel puțin prin două motive: primul, opiniile din perioada structuralistă nu mai erau susținute, ceea ce a condus la apariția unui nou curent de gândire, punând accentul pe eficacitatea economică, și, al doilea, temerile precum că o politică concurențială prea strictă ar fi dezavantajoasă pentru industria americană. Astfel, ca reacție a apărut **Școala ofertei sau Școala de la Chicago**. Adepții Școlii din Chicago, reprezentați de G. Stigler (lucrarea: *Production and Distribution Theories: The Formative Period*, 1941), H. Demsetz (lucrarea: *Information and Efficiency: Another Viewpoint*, 1969) și Y. Brozen (lucrarea: *Is Government the Source of Monopoly? And Other Essays*, 1980) critică opinia reprezentanților Școlii din Harvard, considerând că dacă eficiența pieței reprezintă cu adevărat obiectivul politicii de concurență, atunci se cere

a fi schimbată perspectiva, paradigma corectă trebuind să lege concentrarea pieței cu eficiența [9, pag. 338].

Reprezentanții Școlii din Chicago considerau că este necesar să se recunoască virtuțile pieței de a se concentra și autoregla, politica statului de reglementare a concurenței trebuind să fie minimă. Cea mai mare problemă fiind considerată barierele de intrare pe piață, care sunt create de stat.

Potrivit adeptilor acestei teorii, modelul concurenței pure și perfecte este fals, după cum sunt false și celelalte modele economice, întemeiate mai mult sau mai puțin pe considerarea unor parametri din concurența pură și perfectă, cum a fost cel al Școlii de la Harvard. Singurul model care merită să fie luat în considerare este cel al pieței reale, existente, caracterizate de cele mai multe ori printr-un mic număr de vânzători, aflați într-un viu proces de mobilizare a informațiilor și cunoștințelor. Iar aceste piețe care au tendința naturală de a se concentra trebuie să i se recunoască virtuțile, tot naturale, de a se autoregla, în ambianța unei politici de concurență minime [20, pag. 21].

Reprezentanților acestei școli le revine meritul dezvoltării conceptului contestabilității pieții. Astfel, o structură monopolistică poate fi concurențială dacă intrarea pe piață este posibilă fără costuri specifice. Pentru a fi mai exacti, dacă monopolistul abuză de poziția sa dominantă pentru a ridica prețurile, o întreprindere trebuie să poată să intre pe piață pentru a concura. Ceea ce semnifică că o concurență potențială poate fi suficientă pentru a disciplina o întreprindere cu poziție dominantă. De altfel, dacă aceasta din urmă ridică prețurile, există o oportunitate de profit, care va fi exploatată de un nou intrat. Astfel, reglementarea trebuie să fie îndreptată asupra asigurării faptului ca piața să fie contestabilă, adică să nu aibă bariere la intrare. Deci, o piață contestabilă poate fi definită prin întrunirea următoarelor condiții: 1) absența barierele la intrare ar putea fi determinată de similitudinea condițiilor costurilor pentru întreprinderile stabilite și concurenții potențiali; și 2) o situație în care concurenții potențiali au posibilitatea de a intra și a ieși fără costuri irecuperabile [9, pag. 339].

Școala nihilistă sau a distrugerii creatoare consideră că concurența este

inseparabilă de dinamism. J. Schumpeter, reprezentantul acesteia, dă o viziune nouă naturii concurenței. Și anume, consideră că: „*concurența este motorul procesului de distrugere creativă*” și în consecință a progresului economic. Companiile pioniere introduc produse noi și metode de producere noi, astfel deschizând piețe noi. Dinamismul acestor companii inițial le oferă o poziție monopolistă pe piață, în același timp stimulând pe altele să le imite. Aceste inovații și imitații succesive promovează progresul economic. Privite din perspectiva concurenței drept proces dinamic, devierile de la modelul concurenței perfecte, cum ar fi diferențierea produsului și lipsa transparenței pe piață sunt premise pentru „lucrabilitatea” aceluși proces [11, pag. 159].

Teoreticienii încadrați în acest curent propun însă, renunțarea completă la toate instrumentele de ordonare concurențială admise de structuraliști și de Chicago pe plan intern sau de evoluționiști pe plan extern. În acest sens, introduc noțiunea de inovare, care devine esența concurenței.

Din această perspectivă nihilistă lansează un nou model de referință pentru concurența imperfectă, denumit *modelul rivalității de piață* (*Market Rivalry Model*), potrivit căruia între actorii economici, producători și consumatori, „se joacă” o rivalitate economică și comercială în termenii concurenței prin profituri.

Nihilistii consideră că legislația antimonopol în vigoare are un caracter amoral, deoarece sancționează agenții economici care au obținut succes în afaceri și îi susține pe cei cu eficiență scăzută. Adevărata legislație concurențială efectivă și echitabilă ar trebui să se bazeze pe morala egoismului raționalist.

Gândirea economică europeană în ceea ce privește concurența a fost influențată de asemenea de două școli: Școala de la Freiburg a liberalismului ordonat și Școala de la Bruxelles.

Liberalismul ordonat sau economia socială de piață își are originea în anii 30 ai sec. XX în cadrul Universității din Freiburg, având la bază lucrările economistului W. Eucken și a profesorilor de drept F. Bohm și H. Grossmann-Doerth. A fost o școală de gândire neo-liberală numită uneori, sintetic, ordoliberalism, care după al

Doilea Război Mondial a jucat un rol însemnat în dezvoltarea politicilor în domeniul economiei și a legislației cu privire la concurență în Germania și Europa [9, pag. 340].

Viziunea ordoliberală asupra societății a fost caracterizată prin căutarea unei cale între capitalism (economie de piață) și socialism (economie centralizată). După Primul Război Mondial, Europa a suferit o renaștere a liberalismului teoretic, care a încercat să evite dezavantajele sistemului vechi liberal „laissez-faire”. Astfel, a apărut necesitatea de a proteja procesul de concurență prin intervenția statului.

Din punct de vedere teoretic ordoliberaliștii consideră că este imposibil de analizat separat fenomenele economice și fenomenele juridice. În așa mod, contrar percepției tradiționale, cercetarea interdisciplinară în domeniul Economiei și Legislației cu privire la Concurență nu a început la Universitatea din Chicago în anii 50. A fost precedată de către ordoliberalii germani, care au adoptat o viziune clară instrumentală referitor la sistemul legal de a percepe reguli legale. Ideea comună a economiștilor și juriștilor de la Freiburg era că eșecul sistemului juridic în contracararea creării și exercitării puterii economice private fuseseră principala cauză a subminării libertăților economice și în cele din urmă a celor politice. O linie directă s-a stabilit între dispersarea puterii economice – condiție a liberului acces pe piață – de puterea politică - condiție a exercitării libertăților individuale.

Cadrul constituțional trebuie să conducă spre instituirea unui sistem de puteri și contra-puteri care să permită să garanteze aceste libertăți. Concurența este, deci, o utilitate pentru a dispersa puterea și a exercita libertățile. Ea permite, astfel, să maximizeze bunăstarea societății și să protejeze libertățile individuale [4, pag. 46].

Școala Freiburgheză a conferit legii cu privire la concurență un loc central în întreaga ordine economică. Conform opiniilor adeptilor acestei Școli, statul ar trebui să creeze cadrul legal pentru a face posibilă concurența completă și, acolo unde acest ideal nu e posibil să fie realizat, trebuie să adopte regulamente care vor stimula rezultatul concurenței complete.

Ideile ordoliberales și-au lăsat am-

prenta de asemenea și asupra legislației comunitare cu privire la protecția concurenței. În acest sens, se poate face referință la formularea interdicției înțelegerilor de tip cartel (art. 101 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene [14] (în continuarea TFUE)) și restricției abuzurilor de poziția dominantă (art. 102 TFUE).

Școala de la Bruxelles înglobează ideile de teorie economică și politică de concurență care au stat la baza încheierii Tratatului de la Roma de creare a Uniunii Europene și care în prezent sunt promovate de Comisia Europeană. Școala a beneficiat de experiența americană, dar totodată a preluat și tradițiile europene, fiind influențată de ordoliberali [9, pag. 341].

Conform reglementărilor comunitare, politica în domeniul concurenței nu este privită ca un scop în sine, ci ca o condiție necesară realizării pieții interne.

Concurența pentru Școala de la Bruxelles este un mecanism de direcționare și de control anonim care nu numai că-i forțează pe concurenți să dobândească avantaje de eficacitate, dar și să realizeze transferul acestora către consumatori.

În concluzie putem spune că evoluția teoriilor economice în materie a fost importantă și a influențat în mod semnificativ modul în care sunt interpretate și aplicate legile antitrust în Statele Unite și mai recent în Europa.

În 1900 au fost operate modificări [2] în Convenția de la Paris privind protecția proprietății industriale adoptată în 1883, în sensul obligării statelor membre de a asigura respectarea concurenței loiale, iar în 1934 au fost introduse prevederi exprese referitor la care anume fapte sunt considerate acțiuni de concurență neloială.

În 1923, în legătură cu inflația acută și creșterea dispoziției antimonopol a conducerii, în Germania a fost adoptat primul act îndreptat formal împotriva cartelurilor – **Decretul privind abuzul de puterea economică**. Însă decretul nu doar interzicea crearea cartelurilor, dar dimpotrivă le legaliza. Pentru a recunoaște existența cartelului era necesar un contract scris (art. 1), înțelegerile verbale se considerau fără efecte (inexistente), (art. 2). Implicarea statului se permitea doar în situațiile, când cartele

le prin acțiunile lor amenințau economia în general sau bunăstarea societății. Potrivit art. 4 așa o amenințare apărea dacă producerea sau vânzarea bunurilor se limitau prin metode, nejustificate din punct de vedere economic, prețurile creșteau sau se mențineau la un nivel ridicat, libertatea economică a furnizorilor sau a consumatorilor s-a limitat în mod nejustificat pe calea boicoturilor (sistare) sau stabilirea prețurilor, serviciilor discriminatorii în contract [40].

De asemenea, Norvegia și Suedia au adoptat un act similar în 1925 și, respectiv, 1926. Totuși, odată cu marea criză economică din 1929, dreptul concurenței a dispărut din Europa. Acesta s-a relansat abia după al II-lea război mondial, când Marea Britanie și Germania, ca urmare a presiunii din partea SUA, au devenit primele țări din Europa care au adoptat pe deplin legile care reglementează concurența (1947).

La nivelul Uniunii Europene, **Tratatul CECO** (Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului) semnat la Paris în 1951 a fost primul, care reglementează practicile din domeniul oțelului, cărbunelui și a concentrărilor economice. La formularea regulilor antimonopol din Tratatul CECO din 1951, poziția cheie a ocupat-o profesorul de la Harvard, Bowie, totuși spiritul normelor reflectă și opiniile școlii ordoliberală de la Freiburg. În cele din urmă, art. 65 prevedea posibilitatea de aplicare a excepției la interzicerea cartelurilor, totuși impunând pentru aceasta condiții stricte (diferență semnificativă față de interzicerea cartelurilor în SUA: Legea lui Sherman nu recunoaște excepții). Art. 66 despre fuziuni, de asemenea, reflecta principiile dure americane antitrust: se permiteau fuziunile care nu limitau concurența (aspectele politice nu aveau importanță) [18, pag. 51].

Prin Tratatul ulterior de constituire a Uniunii Europene au fost consolidate și mai mult reglementări ale concurenței. Astfel, potrivit **Tratatului CEE** (Comunitatea Economică Europeană), din 1957, trebuie acționat astfel, încât „*concurența la nivelul pieței comune să nu fie distorsionată*”. Prevederile respective se referă la controlul Comisiei Europene asupra aranjamentelor restrictive sau a cartelurilor, a exercitării abuzive a poziției dominante pe

pieță și a controlului privind acordarea ajutoarelor de stat [13, pag. 5].

Dat fiind faptul că statele membre aveau legi naționale cu privire la concurență, acestea au trebuit să facă eforturi în direcția adoptării unor reguli procedurale prin care să poată fi puse în aplicare prevederile din Tratatul de crearea a Comunității Economice Europene. În cele din urmă, statele membre au ajuns la un consens privind conținutul acestor reguli procedurale, astfel încât în 1962 acestea au fost adoptate, acordul respectiv fiind cunoscut sub denumirea de **Regulamentul 17/62** [3, pag. 204]. A devenit foarte clar că redactarea regulilor a fost făcută într-o asemenea manieră, încât controlul acestei politici să rămână la nivel supranațional, respectiv la nivelul Comisiei.

Sfârșitul anilor 80 au reprezentat un moment important în evoluția acestei politici, care va deveni mult mai transparentă și cu o mai mare viteză decizională, reușind să construiască un nou echilibru între abordarea neo-liberală și cea intervenționistă.

Înainte de 1985, implicarea redusă a Comisiei în domeniul ajutorului de stat, transformase acest domeniu într-unul ca și inexistent. În 1985, Directoratul General pentru concurență al Uniunii Europene IV a trecut la o revizuire a metodologiei privind acordarea ajutoarelor de stat; primul set de rezultate a acoperit perioada 1981-1986 și a servit ca punct de plecare pentru viitoarele analize periodice ale acestui domeniu. În ciuda presiunilor venite din partea celor care se pronunțau pentru intervenții mult mai protecționiste, prin care se solicita plasarea competitivității înaintea concurenței în ierarhia obiectivelor promovate de Comisie, DG IV a continuat să promoveze politica inițiată de Sir Leon Britan conform căruia competiția de acasă este cel mai bun dascăl pentru a face față competiției de afară („*competition at home is the best trainer for competition abroad*”) [13, pag. 9].

În conformitate cu principiul de bază dezvoltat de Curtea Europeană de Justiție, în situația conflictului dintre dreptul Uniunii Europene și dreptul național al statelor membre, prioritate are dreptul Uniunii Europene.

Sumând cele expuse, reglementarea relațiilor concurențiale a cunoscut două curente: american și european.

Dreptul american antitrust avea la bază prezumția că monopolurile sunt nocive, de aceea activitatea lor, formal, este interzisă. Compania sau grupul de companii trebuie să demonstreze că monopolul este util interesului public și atunci activitatea acestuia poate fi permisă.

Dreptul european anticartel permite existența monopolurilor, însă sub un control strict. Dacă se demonstrează că monopolul aduce mai multe prejudicii, decât beneficii, atunci activitatea acestuia va fi interzisă.

La momentul de față sunt state care, totuși, nu au adoptat un act privind concurența, existând reglementări sectoriale cu impact asupra concurenței, cum ar fi spre ex: Malaiezia, Filipine [12, pag. 34].

Începând cu anii 90 ai secolului XX, urmare a modificării sistemului economic, dar și a noilor tendințe de integrare europeană, dreptul concurenței a evoluat mai amplu și în România. Însă, reglementări ale concurenței sunt cunoscute încă din anii 60 ai secolului XIX.

Odată cu intrarea în vigoare a Codului Civil din 1864, actele de concurență neloială au fost supuse regimului acestuia. Regula generală în materie statua că „*nimeni nu poate produce o pagubă fără a o acoperi*”. Astfel, întreaga materie a concurenței era concentrată în instituția juridică a răspunderii delictuale.

După ce a aderat la Convenția pentru protecția proprietății industriale de la Paris din 1883, România, în anul 1932, a adoptat Legea concurenței neloiale, care reglementa doar fapte de concurență neloială. Drept acte de concurență neloială se considerau confuzia și prezentarea indicațiilor false despre originea mărfurilor [10, pag. 23].

Urmare a influenței viziunilor Școlii ordoliberală de la Freiburg, care au încercat să evite dezavantajele sistemului vechi liberal „*laissez-faire*”, a apărut necesitatea de a proteja procesul de concurență prin intervenția statului. Astfel, pentru reprimarea acordurilor monopoliste și a practicilor anticoncurențiale au fost adoptate mai multe acte normative. Pentru perioada interbelică se menționează Decretul din 1937 pentru reglementarea controlului cartelurilor, completat prin Legea

din 1939 privind acordurile monopoliste. Prin dispozițiile înscrise în cele două acte normative, se urmărea să se preîntâmpine acordurile sau comportamentele monopoliste pe piața internă și exercitarea unui control permanent de către Ministerul Industriilor, relativ la restricțiile aduse concurenței [32].

Perioada 1945-1989 a fost una în care, neexistând concurență, nici reglementările amintite sau altele noi nu își mai aveau rostul. De altfel, chiar și dreptul comercial a fost umbrit de sistemul monopolului de stat și al economiei planificate.

După căderea regimului comunist în 1990, odată cu competiția economică au apărut și normele ce o reglementează. Constituția României din 1991 [22] garantează libertatea comerțului și protecția concurenței loiale. În același timp a fost adoptată și Legea privind combaterea concurenței neloiale [23].

Prima lege a concurenței în România a fost adoptată în anul 1996 [24]. Legea acoperea atât aspecte instituționale și procesul de aplicare, cât și legislația antitrust și legislația cu privire la concentrările economice de bază. Încă de la început, legea concurenței a urmat în mare parte modelul european. Sancțiunile penale pentru persoane fizice erau posibile în cazurile de acorduri restrictive, precum și în cazurile de abuz de poziție dominantă, dar nu au fost niciodată relevante în practică. Analiza concentrărilor economice făcea deja parte din legea de concurență. Nu existau excluziuni semnificative pentru niciun sector al economiei. Mai multe schimbări ale legii respective au fost influențate de eforturile de aliniere a legislației române de concurență la legislația europeană în domeniul concurenței și la alte standarde internaționale.

Prin această lege a fost înființat Consiliul Concurenței ca autoritate administrativă autonomă. Acesta pune în aplicare și asigură respectarea prevederilor naționale și comunitare în domeniul concurenței, în același timp, având rolul de autoritate națională de contact în domeniul ajutorului de stat între Comisia Europeană, pe de o parte, și instituțiile publice, furnizorii și beneficiarii de ajutor de stat, pe de altă parte.

În anul 1999 a fost adoptată și Legea privind ajutorul de stat [25] care avea să reglementeze modalitățile de auto-

rizare, acordare, control, inventariere, monitorizare și raportare a ajutorului de stat, în vederea creării și menținerii unui mediu concurențial normal. Aceasta, însă, a fost abrogată în 2006 întrucât contravenea Tratatului de instituire a Comunității Europene. Drept urmare, competențele de autorizare a ajutoarelor de stat s-au transferat de la Consiliul Concurenței la Comisia Europeană, iar legislația comunitară în domeniul ajutorului de stat, din acel moment, va fi direct aplicabilă în România.

Aderarea României la Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007 a determinat schimbări majore în mediul de afaceri din România și a constituit un factor catalizator în privința accelerării proceselor de reformă în toate domeniile de activitate. În momentul de față, legislația română în domeniul concurenței este armonizată cu reglementările comunitare, iar aplicarea acesteia a fost apreciată pozitiv de către Comisia Europeană. Reglementările privind practicile anticoncurențiale cuprinse în art. 5 și 6 din Legea concurenței din 1996, republicată în 2013 [26], corespund prevederilor comunitare stipulate în art. 81 și 82 din Tratatul Comunității Europene, care reprezintă legislația comunitară primară.

În Republica Moldova sistemul reglementării juridice a protecției concurenței își are originea la începutul anilor 90 ai secolului XX prin aprobarea Hotărârii Guvernului R.S.S. Moldova nr.2 din 04.01.1991 Cu privire la măsurile urgente de demonopolizare a economiei naționale a R.S.S. Moldova [27], care declară drept una din direcțiile principale ale economiei dezvoltarea spiritului de concurență și limitarea activității monopoliste. Ulterior a fost aprobată Legea Republicii Moldova Cu privire la limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței nr. 906- XII din 29.01.1992 [28], care a stabilit bazele organizatorice și juridice ale dezvoltării concurenței, măsurile de prevenire, limitare și reprimare a activității monopoliste și este orientată spre asigurarea condițiilor pentru crearea și funcționarea economiei de piață în Republica Moldova. Reieșind din faptul că legea menționată mai sus avea mai mult un caracter declarativ, la 30 iunie 2000 a fost aprobată Legea cu privire la protecția concurenței nr.1103 [29], mai amplă, care institua un organ aparte

care să se ocupe de protecția concurenței [9, pag. 334].

Anterior, aspectele ce țineau de concurență erau tratate prin prisma Codului Civil din 1964. În timpul URSS, pe teritoriul actual al RM, se aplicau actele URSS. Deși constituțiile URSS garantau drepturile economice ale cetățenilor, URSS avea o economie planificată și cu lipsă de comercianți. Respectiv, nu poate fi vorba de un drept al concurenței.

În 1993 RM a aderat la Convenția pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale [1] și la Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale [1].

Actualmente, cadrul legislativ al protecției concurenței în RM, este constituit din Legea concurenței [30] și Legea ajutorului de stat [31], ambele din 2012.

Concluzii. Analizând evoluția dreptului concurenței, au fost identificate trei instrumente conceptuale indispensabile a problematicii acestei ramuri și anume: noțiunea de concurență, piața relevantă, care a fost abordată de teoriile economice și noțiunea de întreprindere, percepută puțin diferit în domeniul vizat.

Referințe bibliografice:

- Hotărârea Parlamentului nr. 1328 din 11.03.1993, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 003 din 30.03.1993.
- Tratatul de la Bruxelles din 14.12.1900.
- Regulamentul Consiliului Comunității Economice Europene din 06.02.1962, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. 13 din 21.02.1962.
- Politica Uniunii Europene în domeniul concurenței.
- United States Statutes at Large 15 U.S.C., §41-58, 1914.
- United States Statutes at Large 730, 15 U.S.C., §12-27, 1914.
- United States Statutes at Large 1526, 15 U.S.C., §13, 1936.
- United States Statutes at Large 15 U.S.C., §18a, 1976.
- Maxim I., Bulmaga O., Problematicele definirii și clasificării concurenței, Revista Analele științifice ale Universității Cooperatist-Comerciale din Moldova, Vol. XI, Chișinău, 2013.
- Gheorghe Gheorghiu, Manuela Niță, Dreptul Concurenței Interne și Europene, curs universitar, Universul Juridic, București, 2011.
- Mihai E., Dreptul Concurenței, ed. All Beck, București, 2004.
- Consiliul Concurenței, România, Concurența, Studii, cercetări și analiza privind protecția concurenței economice, Nr. I, 2010.
- Politica în domeniul concurenței, Proiectul Phare RO 0006.18.02, 2003.
- Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. C 326 din 26.10.2012, pag. 1 – 390. În vigoare de la 01.12.2009.
- Беляева О.А., Предпринимательское право, 2-е изд., испр. и доп. - М.: Инфра-М, Контракт, 2009.
- Качалин В. В., Система антимонопольной защиты общества в США, Ed. Наука, 1997.
- Gary Hull, The abolition of antitrust, în traducerea: Некипелов А.Д., Об отмене антимонопольного законодательства в США, М. Эком Паблишерз, 2008.
- Tihamer Toth, Антимонопольное право Европейского союза, ed. Complex, Budapesta, 2007.
- Steven G. Calabresi, Larissa Price, Monopolies and the Constitution: A History of Crony Capitalism, Faculty Working Papers, 2012.
- Schumpeter J., Capitalism, Socialism and Democracy, London, 1994.
- Khemani R.S., Shapiro D. M., Glossaire d'économie industrielle et de droit de la concurrence, Paris, 1995.
- Monitorul Oficial al României, nr. 233 din 21.11.1991.
- Monitorul Oficial al României, nr. 24 din 30.01.1991.
- Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 88 din 30.04.1996.
- Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 370 din 03.08.1999.
- Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 515 din 14 august 2013.
- Buletinul Oficial din 04.01.1991.
- Monitorul Parlamentului nr. 2, din 01.03.1992.
- Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 166-168 din 31.12.2000.
- Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 193-197 din 14.09.2012.
- Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 166-169a din 16.08.2012.
- Dreptul concurenței <http://www.slideshare.net/exodumuser/87442810-cursdreptulconcurenței> (accesat la data de 11.01.2016).
- <http://web-mistress.livejournal.com/126356.html> (accesat la data de 01.12.2015).
- https://ru.wikipedia.org/wiki/Конкурентное_право (accesat la data de 08.12.2015).
- <http://anticartel.ru/userdata/D1%80.pdf> (accesat la data de 24.12.2015).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Robinson-Patman_Act (accesat la data de 28.12.2015).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Celler-Kefauver_Act (accesat la data de 28.12.2015).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Hart-Scott-Rodino_Antitrust_Improvements_Act (accesat la data de 29.12.2015).
- https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_v._Alcoa (accesat la data de 30.12.2015).
- <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1132537> (accesat la data de 04.01.2016).
- https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_competition_law (accesat la data de 01.12.2015).